

Vai trauksmes celšanas sistēma var veicināt uzņēmumu ilgtspējīgu attīstību? 1/21/24

Trauksmes celšana nav jauns jēdziens Eiropas Savienībā (ES), tāpēc tas nav saistīts ar ilgtspēju vien. Tomēr tieši ar ilgtspējas regulējuma attīstību ES tiek stiprināts trauksmes celšanas nozīmīgums un nepieciešamība aizsargāt trauksmes cēlētājus. Šajā rakstā – par to, kā trauksmes celšanas sistēma var veicināt uzņēmumu ilgtspējīgu attīstību.

Trauksmes celšanas sistēmas attīstība ES

2019. gadā pieņemtā ES direktīva par trauksmes cēlēju aizsardzību ir nozīmīgs tiesību akts, kura mērķis ir stiprināt trauksmes celšanas mehānismus visās dalībvalstīs. Jau pirms šīs direktīvas pieņemšanas dalībvalstīs (arī Latvijā) pastāvēja vietējie tiesību akti par trauksmes celšanu. Tomēr tie būtiski atšķīrās un paredzēja dažādus aizsardzības līmeņus, kas radīja grūtības, īpaši uzņēmumiem starptautiskās grupās, kas vēlējas ieviest vienotu trauksmes celšanas sistēmu visos grupas uzņēmumos. Direktīvas pieņemšana bija ES mēģinājums vienādot regulējumu šajā jomā un stiprināt trauksmes cēlēju aizsardzību. Kopumā direktīva ne tikai nosaka minimālos standartus trauksmes cēlēju aizsardzībai, bet arī veicina uzņēmumu ilgtspējas centienus, mudinot ziņot par ES tiesību aktu pārkāpumiem saistībā ar vides aizsardzību, patērētāju tiesībām, sabiedrības veselību un citām būtiskām jomām.

Pirms direktīvas pieņemšanas Eiropas Komisija izpētīja, ka informācija par iespējamiem pārkāpumiem bieži vien netiek sniegta, baidoties no iespējamām negatīvām sekām. Ja trauksmes cēlēju aizsardzība netiek nodrošināta, tad indivīds var saskarties ar atreibību, sākot no pazemināšanas amatā līdz prasības pieteikuma iesniegšanai tiesā, zaudējot savu darba vietu un nodarot kaitējumu godam un cieņai. Pastāvot šādiem riskiem, netiek ziņots arī par būtiskiem pārkāpumiem, kas var novest pie kaitējuma sabiedrības interesēm.

Ieviešot direktīvā paredzētos aizsardzības mehānismus, dalībvalstis faktiski nodrošina, ka trauksmes cēlēji jūtas brīvāki ziņot par iespējamiem pārkāpumiem, kas palīdz radīt ilgtspējīgāku vidi, veicinot savlaicīgu iekļaušanos un risinājuma meklēšanu. Neatkarīgi no tā, vai trauksmes cēlēji ziņo par piesārņojumu, dabas resursu izmantošanu vai darba tiesību pārkāpumiem, tie var vairoties izpratni par ilgtspējas problēmām un veicināt uzņēmumu atbildīgāku rīcību jebkurā jomā.

Trauksmes celšanas sistēmas ietekme uz ilgtspēju

Lai gan direktīva attiecas uz trauksmes celšanu par pārkāpumiem dažādās jomās, tai ir liela nozīme attiecībā uz ilgtspējas regulējumu. Lai veicinātu uzņēmumu atbildīgu rīcību visās ilgtspējas jomās, ir svarīgi, lai pēc iespējas plašāks uzņēmumu loks ievieš efektīvu aizsardzību trauksmes cēlējiem. Radot drošu vidi trauksmes celšanai par pārkāpumiem ilgtspējas jomā, tiek veicināta atbilstoša korporatīvā kultūra un ētiska rīcība.

Eiropas ilgtspējas ziņošanas standarti ("ESRS") sadaļā G-1 sniedz ieskatu trauksmes celšanas mehānismu integrēšanā uzņēmumu korporatīvās pārvaldības sistēmā. Proti, ESRS apraksta, kā uzņēmumi var ziņot par savām iniciatīvām un politiku korporatīvās kultūras veicināšanai. Turklāt ESRS paredz, ka uzņēmumi ziņo par ieviestajiem aizsardzības mehānismiem trauksmes cēlējiem, tostarp, kā tiek nodrošināta to darbinieku aizsardzība, kuri atsakās rīkoties neētiski, pat ja tam var būt negatīva ietekme uz uzņēmējdarbību, un kā tiek nodrošināta aizsardzība pret iespējamu atreibību darbiniekiem, kuri uzskatāmi par trauksmes cēlējiem.

saskaņā ar piemērojamajiem tiesību aktiem. ESRS arī uzsver, cik svarīgas ir apmācības uzņēmumos par korporatīvo kultūru, tostarp to funkciju noteikšanu, kuras ir visvairāk pakļautas korupcijas, kukuļošanas vai citas prettiesiskas rīcības riskam. Palielinot izpratni par ētikas standartiem un nodrošinot darbiniekus ar nepieciešamajām zināšanām un resursiem, uzņēmumi var stiprināt savas trauksmes celšanas sistēmas un veicināt ilgtspējīgu uzņēmējdarbības praksi.

Raugoties nākotnē, direktīva kopā ar ilgtspējas regulējumu ir spēcīgs pamats, lai efektīva trauksmes celšanas sistēmas ieviešana uzņēmumu procesos vēl vairāk ietekmētu uzņēmumu ilgtspējas centienus. Ir svarīgi darboties tā, lai paaugstinātu trauksmes celšanas sistēmas efektivitāti un lai pēc iespējas vairāk darbinieku zinātu par iespēju ziņot par pārkāpumiem arī ilgtspējas jomā. Šādi centieni ir būtiski, lai izveidotu darba vidi, kurā liela nozīme ir atbildīgai kultūrai un ilgtspējīgai attīstībai.

Tā kā ietekmes puses šobrīd spiež uzņēmumus kļūt labākiem ilgtspējas jomā, tiem jābūt gataviem ieviest lielākas vai mazākas pārmaiņas savā pārvaldībā, lai pielāgotos jaunajai videi un prasībām, tostarp ilgtspējas jomā. Trauksmes celšana var būt kā katalizators, kas šādas pārmaiņas veicina. Tas palīdz izgaismot problēmas, liek darbiniekiem un vadībai atbildēt par savu rīcību un mudina ikvienu darīt vairāk ilgtspējas labā.

Trauksmes celšanas sistēma kā apgrūtinājums vai iespēja?

Uzņēmumi bieži vien neievieš trauksmes celšanas sistēmu, jo uztver to kā apgrūtinājumu, kas prasa papildu pūles. Turklāt nacionālie tiesību akti, ar ko dalībvalstis ievieš direktīvu, bieži paredz iespēju ziņot pa tiešo valsts pārvaldes iestādēm. Tāpēc uzņēmumi mēdz paļauties uz šādu sistēmu, lai izvairītos no papildu izmaksām, kas saistītas ar trauksmes celšanas sistēmas ieviešanu uzņēmuma līmenī.

Tomēr mēs aicinām uzņēmumu palūkoties uz trauksmes celšanas sistēmu kā uz iespēju. To var izmantot, lai atklātu riskus uzņēmuma darbībā, kas ļautu meklēt labākus risinājumus, kā pamazām virzīties uz ilgtspējīgāku uzņēmējdarbību. Uzņēmumu vadība vai risku pārvaldības komanda bieži ir pieradusi meklēt risinājumus tradicionāliem un pierastiem riskiem saistībā ar uzņēmējdarbību. Turpretī, ja uzņēmumā tiek atbalstīta un veicināta trauksmes celšanas sistēma arī plašākā nozīmē, tas var ļaut identificēt dažādus riskus ar negatīvu ietekmi uz ilgtspējas jomām, kas citādi nebūtu nonākuši uzņēmuma uzmanības lokā. Iesaistot pēc iespējas plašāku darbinieku loku šādu risku identificēšanā, uzņēmums veicina ātrāku risinājumu atrašanu un straujāku attīstību ilgtspējas jomā.

Ja arī Jūsu uzņēmums vēlas veidot efektīvu trauksmes celšanas sistēmu, kas veicina ilgtspējīgu uzņēmējdarbību, aicinām sazināties ar mums, lai satiktos un apspriestu Jūsu vajadzības.